

УДК 338.48-6:615.8

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-2-8>

СПА VS ВЕЛНЕС: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЗДОРОВЛЕННЯ В ТУРИЗМІ

Щука Галина Петрівна

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри географії та туризму,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, м. Берегове, Україна
ORCID ID: 0000-0003-4368-5081

Ханас Уляна Ярославівна

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри туризму,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8691-3809

Омельченко Галина Юрївна

кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри туризму,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна
ORCID ID: 0000-0002-1746-2987

Актуальність дослідження: останніми роками ринок лікувально-оздоровчого туризму демонструє стабільну тенденцію зростання, стає однією з галузей у світовій туристичній індустрії, що динамічно розвивається. Усе більша увага до здоров'я та краси, пошук ефективних методів покращення фізичного й психоемоційного стану, а також старіння населення й зростання рівня стресу стали основними факторами, що сприяють підвищенню популярності спа- й велнес-послуг. Одним із наслідків цього попиту стало поглиблення спеціалізації на ринку оздоровчого туризму, що потребує ретельного аналізу взаємозв'язку між двома основними підходами до оздоровлення: спа й велнес. **Предмет дослідження:** співвідношення між спа-туризмом і велнес-туризмом і сучасні підходи до оздоровлення в туристичній практиці. **Мета дослідження:** проаналізувати спа й велнес як сучасні підходи до оздоровлення й установити їхній взаємозв'язок у контексті розвитку туристичної індустрії. **Методологія дослідження:** застосовано комплексний підхід, який включає аналіз сучасних наукових публікацій, статистичних даних про ринок, а також порівняльний аналіз чинних практик у спа- й велнес-індустрії та основних відмінностей і спільних рис між цими двома підходами. **Результати дослідження:** виявлено, що спа- й велнес-послуги взаємно доповнюють одна одну, створюючи цілісні програми оздоровлення; заклади, які інтегрують обидва підходи, забезпечують кращі результати для споживачів; визначено, що сучасні туристи перейшли до профілактичних і підтримувальних програм, що формує попит на послуги; показано, що на розвиток та інтеграцію спа й велнес значно впливають регіональні природні ресурси. У Закарпатті наявність мінеральних вод створює можливість для поєднання традиційних процедур із сучасними велнес-підходами. **Практичне значення:** результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення туристичних продуктів у сфері лікувально-оздоровчого туризму, зокрема для розроблення нових комплексних програм, які поєднують елементи спа й велнес, інтеграція яких допоможе закладам привернути увагу нових клієнтів та утримати наявних, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку оздоровчого туризму. **Висновки:** встановлено, що сучасні програми оздоровлення демонструють тенденцію до злиття спа- й велнес-послуг, що пов'язано зі зміною потреб споживачів від лікування захворювань до профілактики. Виникають нові мультипрактики, які сприяють гармонійному розвитку людини, включаючи фізичну активність, здорове харчування, психоемоційне благополуччя й особистісний розвиток. **Перспектива подальших досліджень** полягає в детальному вивченні специфіки інтеграції спа-елементів у велнес-моделі на основі принципів сталого розвитку, індивідуалізації послуг і врахування регіональних особливостей. Це дасть змогу створити нові концепції оздоровчих програм, що повною мірою відповідатимуть сучасним вимогам ринку.

Ключові слова: спа-туризм, велнес-туризм, оздоровлення, інтеграція, здоровий спосіб життя, туристичні послуги, сучасні підходи, психоемоційне благополуччя.

SPA VS WELLNESS: MODERN APPROACHES TO HEALTH IN TOURISM

Shchuka Halyna Petrivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Geography and Tourism,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Berehove, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-4368-5081

Khanas Ulyana Yaroslavivna

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism,
State University "Uzhhorod National University", Uzhhorod, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-8691-3809

Omelchenko Halyna Yuriivna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Tourism,
National Biotechnological University, Ukraine, Kharkiv
ORCID ID: 0000-0002-1746-2987

Relevance of the study: in recent years, the market of medical and health tourism has shown a stable growth trend and is becoming one of the most dynamically developing sectors in the global tourism industry. Growing attention to health and beauty, the search for effective methods of improving physical and psycho-emotional well-being, as well as the ageing population and rising stress levels have become the main factors contributing to the growing popularity of spa and wellness services. One of the consequences of this demand is the deepening specialisation in the health tourism market, which requires a thorough analysis of the relationship between the two main approaches to health improvement: spa and wellness. **The subject of the study:** the relationship between spa and wellness tourism and modern approaches to health improvement in tourism practice. **Purpose of the study:** to analyse spa and wellness as modern approaches to health improvement and to identify their relationship in the context of the tourism industry. **Research methodology:** a comprehensive approach was used, which includes analysis of modern scientific publications, market statistics, as well as a comparative analysis of existing practices in the spa and wellness industry and the main differences and similarities between these two approaches. **The results of the study:** it was found that spa and wellness services complement each other, creating holistic wellness programmes; facilities that integrate both approaches provide better results for consumers; it was determined that modern tourists have moved to preventive and supportive programmes that create demand for services; it is shown that the development and integration of spa and wellness is significantly influenced by regional natural resources. In Transcarpathia, the availability of mineral waters creates an opportunity to combine traditional procedures with modern wellness approaches. **Practical significance:** the results of the study can be used to improve tourism products in the field of health tourism, in particular, to develop new integrated programmes that combine elements of spa and wellness, the integration of which will help institutions attract new customers and retain existing ones, which will help increase their competitiveness in the health tourism market. **Conclusions:** it has been established that modern health programmes demonstrate a tendency to merge spa and wellness services, which is associated with a change in consumer needs from disease treatment to prevention. New multi-practices are emerging that promote harmonious human development, including physical activity, healthy eating, psycho-emotional well-being and personal development. **Prospect for further research:** a detailed study of the specifics of integrating spa elements into wellness models based on the principles of sustainable development, individualisation of services and consideration of regional peculiarities. This will allow to create new concepts of wellness programmes that will fully meet modern market requirements.

Key words: spa tourism, wellness tourism, health improvement, integration, healthy lifestyle, tourism services, modern approaches, psycho-emotional well-being.

Постановка проблеми. Упродовж останнього часу ринок туристичних подорожей, основною метою яких є піклування про здоров'я (health tourism), стабільно демонструє одні з найвищих темпів розвитку у світовій туристичній індустрії. Інтенсивне зростання попиту туристів на лікувально-оздоровчі послуги зумовлене об'єктивними й передбачуваними факторами, серед яких – глобальна тенденція збільшення кількості людей старшого віку; погіршення психоемоційного стану населення; недосконалість чинних національних систем охорони здоров'я; зростання рівня інформованості суспільства щодо можливості отримання послуг лікування та/чи оздоровлення за межами постійного місця проживання; поширення філософії здорового способу життя; інтеграція Всесвітньою організацією охорони здоров'я концепції добробуту в глобальну політику охорони здоров'я тощо.

Наслідком збільшення обсягів попиту туристів на лікувально-оздоровчі послуги стало поглиблення спеціалізації на ринку лікувально-оздоровчого туризму (далі – ЛОТ): за цільовою аудиторією (хворий – здоровий), спрямованістю послуг (лікувальні – лікувально-оздоровчі – оздоровчі), рівнем «включеності» споживача (проактивний – активний – пасивний), територією [1], формуванням його нового потужного підвиду – велнес-туризму. Так, витрати на велнес-туризм 2022 р. досягли близько 567 млрд. дол. США й становили 18,7% від усіх туристичних витрат, хоча кількість велнес-подорожей становила лише 7,8% від загальної кількості туристичних поїздок [2].

Формування сегменту велнес-туризму значною мірою пов'язано зі спа-індустрією: визначальним моментом у його становленні й розвитку стало проведення самітів лідерів спа-індустрії Global Spa Summit (GSS) у 2007 р., згодом у 2011 р., на якому ухвалено рішення: «Спа є важливою частиною велнес-туризму, але велнес – це набагато більше, ніж просто спа» [3]. З 2012 р. цей міжнародний туристичний форум трансформувався в Global Spa and Wellness Summit

(GSWS), а з 2015 р. – Global Wellness Summit (GWS) [2].

На сучасному ринку спа- й велнес-туризму спостерігається динамічна взаємодія, де обидва явища впливають одне на одне. З одного боку, спа-заклади розширюють свій спектр послуг (фітнес-програми, здорове харчування, консультації з психологами й нутриціологами), інтегруючи велнес-підходи (наприклад, холістичний) для задоволення чимраз більших потреб клієнтів. З іншого боку, велнес-концепція стає все більш популярною та впливовою, що зумовлює брендування закладів і зміну акцентів з традиційних спа-процедур на велнес-програми.

Таким чином, можна стверджувати про симбіоз з елементами поглинання між спа- й велнес-туризмом, де останній відіграє роль каталізатора змін, збагачує і трансформує традиційні спа-послуги, але при цьому зберігає власну ідентичність і цілісність. У майбутньому передбачаємо інтенсифікацію процесів подальшої інтеграції обох напрямів ЛОТ, що спричинить створення нових комплексних та ефективних програм для підтримки здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку й функціонування ринку лікувально-оздоровчого туризму знаходиться на піку популярності серед як теоретиків, так і практиків туризму. Основні теми дослідження спа- й велнес-туризму поділимо на три основні категорії: 1) концептуалізація спа- й велнес-туризму; 2) поведінка туристів у контексті спа- й велнес-туризму; 3) сталий розвиток спа- й велнес-туризму, його вплив на місця призначення, місцеві громади, бізнес і туристів.

Варто зазначити, що дослідження останніх років свідчать про зміну парадигми в туристичній індустрії: на зламі тисячоліть – це були переважно публікації, що висвітлювали проблеми спа-туризму як способу релаксації та перезавантаження за допомогою водних процедур і масажів; останнє десятиліття – сфокусовані в основному на велнес-туризмі, який охоплює не лише класичні спа-послуги, а й елементи особистісного здоров'я, фізич-

ної активності, здорового харчування, ментального релаксу й технологічних інновацій. Такі дослідження подано у звітах Глобального інституту велнесу, наукових працях іноземних і вітчизняних науковців, а саме: A. Hill, H. Dunn, T. Pencarelli, P. Yanthya, N. Sri Ariyantib, I. Rahyuda, Л. Устименко, Н. Булгакової, О. Шаблія, Л. Заставецької, О. Шеки.

Відокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на те що велнес-туризм є сегментом туризму, який динамічно розвивається останні десять років, аналіз досліджень показав, що його співвідношення зі спа-туризмом залишається дотепер недостатньо розкритим.

Мета дослідження – проаналізувати спа й велнес як сучасні підходи до оздоровлення й установити їхній взаємозв'язок у контексті розвитку туристичної індустрії.

Основний матеріал. У зв'язку з дискусійністю трактування основних понять, які використовуються в лікувально-оздоровчому туризмі [4; 5], надаємо їх розуміння в дослідженні.

Лікувально-оздоровчий (health) туризм – вид туристичної діяльності, яка спрямована на покращення, відновлення або лікування здоров'я подорожуючого.

Під час подорожі туристи отримують медичні, санаторно-курортні, спа- та/чи велнес-послуги, а залежності від того, що становить основу пропозиції, виділяють однойменні субтипи ЛОТ: спа-, велнес- тощо.

Розглянемо їх більш детально. Основу велнес-туризму становить концепція високорівневого велнесу, яку обґрунтував 1959 р. американський лікар Гальберт Данн. Її сутність полягає в усвідомленому рішенні людини змінити власний спосіб життя, щоб збалансувати себе фізично, розумово й духовно [6]. Пізніше концепція Г. Данна доопрацьована його послідовниками, сьогодні використовується модель велнес із восьми базових феноменів/вимірів велнесу (рис. 1).

Відповідно, зауважують М. Діні й Т. Пенкареллі, пропозиція велнес-туризму обов'язково містить послуги, пов'язані з доглядом за тілом і розумом, передбачає залучення спа-

Рис. 1. Структура феноменів/вимірів велнесу

Джерело: складено автором на основі [7].

центрів, гарячих термальних джерел і природного довкілля, а також культурних елементів дестинації, таких як еногастрономія, спортивні й інші атракції тощо. Пропоновані продукти та послуги, безумовно, є добровільними, немедичними й неінвазивними [7].

За визначенням UNWTO, *велнес- (wellness) туризм* – це тип туристичної діяльності, яка спрямована на покращення та збалансування всіх основних сфер життя споживача, включаючи фізичну, розумову, емоційну, професійну, інтелектуальну й духовну. Основною мотивацією для велнес-туриста є його участь у профілактичних, проактивних заходах, спрямованих на покращення способу життя, зокрема таких як фізичні вправи, здорове харчування, релаксація й оздоровчі процедури [8]. Велнес-туристів характеризують як «активних шукачів здоров'я»: вони дуже зацікавлені в особистому здоров'ї й налаштовані відігравати важливу роль у його підтримці [9].

Існують дві версії етимології слова «спа»: 1) від назви бельгійського курорту Spa, який відомий ще з римських часів завдяки своїм мінеральним джерелам, 2) від латинського вислову «Sanitas per aquam» (*пер.* – здоров'я через воду).

Це давало змогу *спа- (SPA) туризму* визначати як тип туристичної діяльності, яка забез-

печує оздоровлення й релаксацію організму подорожуючого в основному за допомогою процедур на основі природних лікувальних ресурсів і води в усіх її виявах.

Проте аналіз пропозиції на туристичному ринку показав, що поняття оздоровлення, лікувальні традиції та застосовувані терапевтичні методи в спа-центрах кардинально відрізняються між країнами й типами курортів. Так, у більшості європейських країн переважають традиції німецької школи курортології, де спа означає метод фізіотерапії, пов'язаний із термальною водою (СПА як курорт), тоді як в інших країнах (наприклад, США) спа-послуги надаються й без використання термальної води (СПА як салон краси).

Global Wellness Institute визначив спа-центри як заклади, які сприяють оздоровленню за допомогою надання терапевтичних та інших професійних послуг, спрямованих на відновлення тіла, розуму й духу [10]. Унаслідок поширення цієї концепції поняття «спа-туризм» частково змінило свою сутність.

В останнє десятиліття в ЛОТ активно практикується інтеграція спа- й велнес-елементів, оскільки такий симбіоз дає змогу створювати комплексні оздоровчі продукти. Прикладами успішних закладів, зокрема, є такі:

– SHA Wellness Clinic (Іспанія) пропонує інтегративний метод оздоровлення, що базується на 9 основних напрямках: здорове харчування, природні методи лікування, превентивна медицина й медицина здорового старіння, передова естетика, когнітивна стимуляція й емоційне здоров'я, добробут і внутрішній баланс, а також фізична працездатність. Усе це супроводжується вивченням нових здорових звичок [11];

– Creme de la Creme Vegan Wellness (Техас, США), перший у США веганський спа, особливістю є використання тільки веганських та органічних продуктів [12];

– Lanserhof (Німеччина), який спеціалізується на детоксикації та відновленні організму за допомогою методів, розроблених лікарем Францом Ксав'єром Маєром. Lanserhof пропонує індивідуальні дієти, фізичні вправи

Таблиця 1

Основні характеристики та відмінності спа- й велнес-туризму

Критерії порівняння	Спа-туризм	Велнес-туризм
Історичний контекст	В основі – історичні традиційні методи оздоровлення, пов'язані з природними ресурсами	В основі – сучасна концепція, інноваційні методи, орієнтовані на гармонійний цілісний підхід до здоров'я: фізичний, ментальний, емоційний
Мета подорожі	Релаксація, профілактика й оздоровлення через водні, косметичні та фізіотерапевтичні процедури	Комплексне оздоровлення тіла, розуму та духу, досягнення гармонії й зміцнення здоров'я
Основні послуги	Гідро-, бальнеотерапія, масажі, обгортання, сауни, косметологія	Йога, медитація, правильне харчування, коучинг зі здорового способу життя, фітнес
Інфраструктура	СПА-комплекси, медичні СПА-центри, готелі зі СПА-зонами	Велнес-ретрити, спеціалізовані готелі, екокомплекси
Тривалість перебування	Переважно короткострокова (від 2 до 7 днів)	Від кількох днів до кількох тижнів, іноді з продовженням програми вдома
Орієнтація	Часто спрямований на естетичний ефект і швидкий результат	На довготривалі зміни в стилі життя, усвідомлений підхід до здоров'я
Цільова аудиторія	Люди із середнім і високим доходом, які шукають розслаблення й догляд за тілом	Особи, які прагнуть гармонійного життя (цілісного здоров'я), незалежно від віку й доходу
Ресурсна база	Часто використовує природні лікувальні ресурси (мінеральні води, грязі, термальні джерела)	Акцент на середовище, психологічний комфорт, природу

Джерело: складено авторами.

й терапевтичні процедури, спрямовані на покращення травлення та загального стану здоров'я [13];

– Ananda in the Himalayas (Гімалаї, Індія), цей велнес-курорт поєднує йогу, медитацію та аюрведичні практики для досягнення гармонії тіла, розуму й духу. Ananda пропонує програми для управління стресом, детоксикації та покращення фізичної форми [14];

– Como Shambhala Estate (Балі), який пропонує цілісний підхід до здоров'я, включаючи йогу, пілатес, масажі й дієтичне харчу-

вання. Como Shambhala Estate відомий своїми програмами, спрямованими на відновлення енергії, покращення сну й управління стресом [15];

– Emily Wellness & SPA (Винники, Україна), сучасний мультифункціональний spa-комплекс, що поєднує традиційні процедури з інноваційними підходами до wellness: 12 видів саун, включно з ароматерапією, інфрачервоною сауною та іншими технологічними рішеннями; плавальні басейни, флоатаріум, сучасний тренажерний зал, уні-

Таблиця 2

Порівняльний аналіз спа- й велнес-центрів Закарпаття

Характеристика	Термальні води Косино	«Деренівська купіль»	Emily Wellness & SPA (для порівняння)
Основний фокус	Термальні води, релаксація, розваги для всієї сім'ї	Комплексний оздоровчий відпочинок, спа-процедури, детоксикація, активний відпочинок на природі	Цілісний підхід до здоров'я, релаксація, фітнес, інноваційні процедури
Водні процедури	Різноманітні басейни з термальною водою, сауни, джакузі, особлива зона «Територія релаксу Wellness»	Термальні басейни, джакузі, контрастні ванни, гідромасаж	Плавальні басейни, флоатаріум, SPA-boat, ванни на дровах
Спапослуги	Масажі, косметичні процедури	Різноманітні масажі, обгортання, косметологічні послуги	Широкий спектр спа-послуг: масажі, обгортання, пілінги, догляд за обличчям і тілом
Інфраструктура	Басейни, сауни, аквапарк, дитячі зони, ресторани, готель	Готель, ресторани, спа-центр, фітнес-центр, тенісні корти, поле для мінігольфу, дитячий клуб, паркова зона	Готель, ресторани, спа-центр, тренажерний зал, сауни, басейни, зони відпочинку
Оздоровчі програми	Відсутні комплексні оздоровчі програми	Програми детоксикації, відновлення, антистрес	Комплексні програми релаксації, оздоровлення та відновлення
Додаткові послуги	Розваги для дітей, аквааеробіка	Експерсії, прогулянки на природі, дегустація вин	Фітнес-тренування, йога, медитація, консультації з фахівцями зі здорового способу життя
Унікальність	Велика кількість термальних басейнів і розваг для сімейного відпочинку	Комплексний підхід до оздоровлення, унікальне поєднання SPA-послуг та активного відпочинку на природі	Широкий вибір саун і басейнів, інноваційні SPA-послуги, сучасний фітнес-центр
Переваги	Доступність, великий вибір розваг для всієї сім'ї	Комплексний підхід до оздоровлення, якісний сервіс, унікальне розташування	Широкий спектр послуг, сучасна інфраструктура, інноваційні методики
Недоліки	Можлива велика кількість відвідувачів, відсутність комплексних оздоровчих програм	Вища цінова категорія	Вища цінова категорія

Джерело: складено авторами.

кальні послуги типу SPA-boat і ванни на дровах, що демонструють інтеграцію традиційних та інноваційних методів відновлення здоров'я [16].

Спільним для цих закладів є висока якість сервісу, увага до деталей дизайну й орієнтовані на конкретну аудиторію інноваційні пропозиції, у яких вдало поєднано елементи спа й велнес. Треба зауважити, що це не механічне додавання процедур – інтеграція базується на чітко сформульованій концепції, тому й сприймається як цілісна система.

Закарпаття – регіон, відомий своїми цілющими природними ресурсами, традиційно є місцем для лікувально-ревіталізаційного туризму, а наявність природних мінеральних джерел дає унікальну основу для подальшої інтеграції клієнтських велнес-програм і спа-процедур. Серед закладів, які пропонують такі програми, – «Золота гірка», «Термалстар», «Жайворонок», «Гармонія», «Воєдино» [17]. Оздоровчі комплекси й санаторії курортів «Поляна» та «Шаян» тощо. Варто зазначити, що мінеральна вода в кожному закладі має свої унікальні характеристики (хімічну формулу, pH, t^0 тощо), а отже, рекомендації до застосування [18]. Окрім цього, заклади Закарпаття знаходяться на різних етапах інтеграції велнес-підходів у свої програми. Прикладом закладів, які активно впроваджують новітні технології та пропонують широкий спектр послуг на основі термальних вод, що поєднують традиційні спапроцедури із сучасними велнес-підходами, є термальні води Косино й «Деренівська купіль». Для виокремлення галузевих особливостей Закарпаття в таблиці 2 наведено порівняльний аналіз: термальні води Косино [19]; «Деренівська купіль» [20] і комплекс «Emily Wellness & SPA» (Львівська область) [16].

Термальні води Косино орієнтовані на масового споживача, пропонують великий вибір басейнів і розваг для сімейного відпочинку. Їхньою перевагою є доступність і велика кількість водних атракцій. До недоліків зараховано велику кількість відвідувачів і відсутність комплексних оздоровчих програм. Нещодавно в цьому комплексі запрацю-

вала «Територія релаксу Wellness» з унікальним Садам Каменів, де поєднано каміння, термальну воду та джакузі. Інфраструктура велнес-зони складається з відкритого термального басейну з джакузі, плавального басейну з терасою і баром, дитячої аквазони, тераси з джакузі, сухої сауни й парних, озера з водоспадом, соляної кімнати, ванн Кнайпа. Проте ця зона доступна тільки для гостей готелю [19].

«Деренівська купіль» пропонує більш комплексний підхід до оздоровлення, поєднуючи спа-послуги з активним відпочинком на природі, зокрема програми детоксу, загального й медичного оздоровлення з використанням мінеральної води. Їхньою унікальністю є високий рівень сервісу, а також розташування серед мальовничої природи Закарпаття, естетичний ландшафт території поєднує дендропарк з багатою колекцією ендеміків, екзотичних рослин та артпростором. Недоліком є вища цінова категорія [20].

Emily Wellness & SPA (як приклад модерного підходу до ЛОТ) характеризується широким спектром послуг, включаючи сучасний фітнес-центр, різноманітні сауни й інноваційні спа-процедури. Заклад орієнтований на клієнтів, які цінують комфорт, інновації та персоналізований підхід. Недоліком також є вища цінова категорія [16].

Попри деструктивний вплив COVID-19, а з 2022 року широкомасштабної війни росії проти України, попит на послуги, спрямовані на відновлення ментального здоров'я зростає насамперед завдяки зміні пріоритетів та усвідомленню значення фізичного й психоемоційного стану. Варто зазначити, що спа- й велнес-центри Закарпаття мають особливу популярність і значний потенціал для майбутнього розвитку. Важливими напрямками для розширення спа- й велнес-туризму в регіоні є інвестування в модернізацію інфраструктури, розширення спектра послуг, підвищення кваліфікації персоналу, а також колаборації між закладами для створення спільних програм і пакетів послуг, що дасть змогу залучити більше туристів і підвищити конкурентоспроможність туристичної галузі.

Висновки. Дослідження засвідчило, що сучасна туристична індустрія демонструє тенденцію до зближення концепцій спа й велнес, що зумовлено екзистенційною трансформацією подорожей з метою піклування про здоров'я: від лікування захворювань до профілактики їх виникнення й, відповідно, усе більшим попитом на комплексні оздоровчі послуги.

Сучасні підходи до оздоровлення в ЛОТ демонструють переорієнтацію з вузькоспеціалізованих спа-процедур на мультидисциплінарні практики, що сприяють досягненню цілісного добробуту людини через фізичну активність, ментальне здоров'я, здорове харчування, профілактику й осо-

бистісний розвиток. Це, своєю чергою, вимагає переосмислення традиційних туристичних продуктів і створення нових, адаптованих до потреб свідомих споживачів.

Перспективним напрямом розвитку ЛОТ є інтеграція спа-елементів у велнес-моделі з акцентом на сталий розвиток, індивідуалізацію послуг і регіональну специфіку оздоровчої пропозиції.

Подальші дослідження в цьому напрямі будуть пов'язані з визначенням можливостей упровадження міжнародного стандарту ISO 17679:2016 Tourism and related services. Wellness spa. Service requirements у туристичній галузі України.

Література

1. Щука Г. Історичний огляд подорожей з метою піклування про здоров'я. *Scientific space in the conditions of global transformations of the modern world: Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 124–157. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-7>.
2. Beth McGroarty (2023) Wellness Tourism Will Cross the \$1 Trillion Mark in 2024. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/global-wellness-institute-blog/2023/11/28/>.
3. Wellness Tourism Worldwide. 4WR: Wellness, Who, Where, What? URL: <https://www.globalwellnesssummit.com/wp-content/uploads/Industry-Research/Global/2011-wellness-tourism-worldwide-wellness-for-whom.pdf>.
4. Щука Г.П. Термінологічний дискурс навколо подорожей, основною метою яких є піклування про здоров'я. *Prospects for the development of the tourism and hospitality industry in Ukraine based on the experience of the European Union : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 51–78. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-308-8-3>.
5. Щука Г.П. Подорожі з метою оздоровлення в академічному дискурсі зарубіжних науковців. *Modern aspects of scientific research in the context of modernization of biological and natural science education : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. С. 283–306. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-257-9-14>.
6. Устименко Л., Булгакова Н. Розвиток wellness-туризму та його вплив на трансформацію туристичної індустрії України. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Туризм»*. 2019. № 2 (1). С. 49–59. DOI: 10.31866/2616-7603.2.1.2019.173023.
7. Dini M., Pencarelli T. Wellness tourism and the components of its offer system: a holistic perspective. *Tourism Review*. 2020. № 77 (2). P. 394–412. DOI: 10.1108/TR-08-2020- 0373.
8. World Tourism Organisation and European Travel Commission (UNWTO) Exploring Health Tourism. Executive Summary. Madridy Bruxelles. 2018. URL: <https://www.unwto.org/global/publication/exploring-health-tourism-executive-summary>.
9. Karagianni V., Kalantonis P., Sdrali D. Wellness tourism research: cultural dimensions and Sustainable development. *1st INTOCUS – Tourism and Cultural Heritage: Resilience, Sustainability and Transformation: The International Conference*. 2024. March 8–9. P. 101–108. URL: https://www.tourismheritage.hua.gr/wp-content/uploads/2025/04/INTOCUS-PROCEEDINGS-final-version-update_compressed.pdf#page=101.
10. The SPA Industry. Global wellness institute. 2025. URL: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/spa-industry/>.
11. SHA Wellness Clinic. URL: <https://shawellness.com/en/sha-integrative-method/>.
12. Перша в Америці франшиза веганського спа-центру Creme de la Creme Vegan Wellness. *Collabs.io*. URL: <https://www.collabs.io/mag/creme-de-la-creme-vegan-wellness/>.
13. Lanserhof Tegernsee. URL: <https://lanserhof.com/en/lanserhof-tegernsee/>.
14. Yana Luxury Travel. Ananda Spa in the Himalayas. URL: <https://yana.kiev.ua/ua/hotels-5378-ananda-spa-in-the-himalayas.html>.
15. Como Shambhala Велнес. URL: <https://www.comohotels.com/ru/bali/como-shambhala-estate>.

16. Emily Wellness & SPA. URL: <https://spa.emilyresort.com.ua/>.
17. Ханас У., Ткачук Т. SPA та wellness туризм на Закарпатті: сучасний стан та перспективи розвитку курорту Воеводино. *Актуальні проблеми розвитку сфери гостинності: перспективи та виклики* : матеріали II Міжнародної наукової конференції (24–25 квітня 2024 р.). Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2024. С. 127–132.
18. Ханас У., Попик М. Термальні мінеральні води як одна з домінант туристично-рекреаційних ресурсів Закарпаття. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-54>.
19. Термальні води «Косино». Територія релаксу. Wellness. URL: <https://kosino.ua/wellness/>.
20. Санаторний комплекс «Деренівська купіль». URL: <https://derenivska-kupil.ua/tsentr-zdorovya-ta-krasy/>.

References

1. Shchuka, H. (2022). Istorychnyi ohliad podorozhei z metoiu pikluvannia pro zdorov'ia [Historical overview of health-related travel]. In Scientific space in the conditions of global transformations of the modern world: Scientific monograph (pp. 124–157). Riga, Latvia: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-255-5-7> [in Ukrainian].
2. McGroarty, B. (2023). Wellness tourism will cross the \$1 trillion mark in 2024. Global Wellness Institute. Retrieved from: <https://globalwellnessinstitute.org/global-wellness-institute-blog/2023/11/28/> [in English].
3. Wellness Tourism Worldwide. (2011). 4WR: Wellness, Who, Where, What? Global Wellness Summit. Retrieved from: <https://www.globalwellnesssummit.com/wp-content/uploads/Industry-Research/Global/2011-wellness-tourism-worldwide-wellness-for-whom.pdf> [in English].
4. Shchuka, H.P. (2023). Terminolohichniy dyskurs navkolo podorozhei, osnovnoiu metoiu yykh ie pikluvannia pro zdorov'ia [Terminological discourse around health-focused travel]. In *Prospects for the development of the tourism and hospitality industry in Ukraine based on the experience of the European Union*: Scientific monograph (pp. 51–78). Riga, Latvia: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-308-8-3> [in Ukrainian].
5. Shchuka, H.P. (2022). Podorozhi z metoiu ozdorovlennia v akademichnomu dyskursi zarubizhnykh naukotsiv [Health-motivated travel in the academic discourse of foreign scholars]. In *Modern aspects of scientific research in the context of modernization of biological and natural science education*: Scientific monograph (pp. 283–306). Riga, Latvia: Baltija Publishing. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-257-9-14> [in Ukrainian].
6. Ustymenko, L., & Bulhakova, N. (2019). Rozvytok wellness-turyzmu ta yoho vplyv na transformatsiiu turystychnoyi industriyi Ukrainy [Development of wellness tourism and its impact on the transformation of the tourism industry in Ukraine]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu kultury i mystetstv. Seriiia Turysm*. 2(1). 49–59. DOI: 10.31866/2616-7603.2.1.2019.173023 [in Ukrainian].
7. Dini, M., & Pencarelli, T. (2020). Wellness tourism and the components of its offer system: A holistic perspective. *Tourism Review*, 77(2), 394–412. Retrieved from: <https://doi.org/10.1108/TR-08-2020-0373> [in English].
8. World Tourism Organisation & European Travel Commission. (2018). Exploring health tourism: Executive summary. Madrid & Bruxelles. Retrieved from: <https://www.unwto.org/global/publication/exploring-health-tourism-executive-summary> [in English].
9. Karagianni, V., Kalantonis, P., & Sdrali, D. (2024). Wellness tourism research: Cultural dimensions and sustainable development. In 1st INTOCUS – Tourism and Cultural Heritage: Resilience, Sustainability and Transformation: The International Conference (pp. 101–108). Retrieved from: https://www.tourismheritage.hua.gr/wp-content/uploads/2025/04/INTOCUS-PROCEEDINGS-final-version-update_compressed.pdf#page=101 [in English].
10. Global Wellness Institute. (2025). The SPA Industry. Retrieved from: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/spa-industry/> [in English].
11. SHA Wellness Clinic (2025). Integrative Method. Retrieved from: <https://shawellness.com/en/sha-integrative-method/> [in English].
12. Creme de la Creme Vegan Wellness (2025). America's 1st Vegan Spa Franchise - Creme De La Creme Vegan Wellness. Retrieved from: <https://www.collabs.io/mag/creme-de-la-creme-vegan-wellness/> [in English].
13. Lanserhof. Tegernsee (2024). Retrieved from: <https://lanserhof.com/en/lanserhof-tegernsee/> [in English].
14. Yana Luxury Travel (2025). Ananda Spa in the Himalayas. Retrieved from: <https://yana.kiev.ua/ua/hotels-5378-ananda-spa-in-the-himalayas.html> [in English].

15. COMO hotels and resorts (2025). Shambhala Estate. Retrieved from: <https://www.comohotels.com/bali/como-shambhala-estate?updatelang=yes> [in English].
16. Emily Wellness & SPA (2025). Retrieved from: <https://spa.emilyresort.com.ua/> [in English].
17. Khanas, U., Tkachuk, T. (2024). SPA ta wellness turyzm na Zakarpatti: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku kurortu Voyevodyno [SPA and wellness tourism in Transcarpathia: current state and prospects for the development of the Voyevodyno resort] In: *Aktual'ni problemy rozvytku sfery hostynnosti: perspektyvy ta vyklyky: materialy II Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi (24–25 kvitnya 2024 r.)* [Current problems of the development of the hospitality sector: prospects and challenges: materials of the II International Scientific Conference (April 24–25, 2024)]. Uzhhorod: Hoverla, pp. 127–132 [in Ukrainian].
18. Khanas, U., Popyk, M. (2024). Termal'ni mineral'ni vody yak odna z dominant turystychno-rekreatsiynykh resursiv Zakarpattya [Thermal mineral waters as one of the dominant tourist and recreational resources of Transcarpathia]. In: *Ekonomika i suspil'stvo* [Economy and society]. Vol. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-54> [in Ukrainian].
19. Kosino Thermal Waters (2025). “WELLNESS”. Retrieved from: <https://kosino.ua/wellness/?lang=en> [in Ukrainian].
20. SPA & Medical in Derenivska Kupela (2025). Retrieved from: <https://derenivska-kupil.ua/en/tsentr-zdorovya-ta-krasy/> [in Ukrainian].